

DIVADELNÍ HRY PRO DĚTI A MLADÉ PUBLIKUM PROVĚŘENÉ JEVIŠTĚM

V minulém ročníku Amatérské scény jsme formou příloh zveřejnili čtyři texty her, abychom rozšířili nabídku kvalitní dramatiky pro děti (AS 1-4/2000). Otištěny byly oceněné práce z autorské soutěže Oříšky pro Popelku 1998-99. V tomto ročníku chceme vám, kdo hledáte vhodné a kvalitní texty her pro děti, nabídnout další možnosti volby. Tentokrát to budou hry takzvaně prověřené jevištěm, konkrétně na půdě POPELKY, národní přehlídky amatérského činoherního divadla pro děti v Rakovníku. Podotýkáme, že každá z textových předloh, které budete v letošním ročníku AS nacházet, není bez úskalí, jaká by nebylo nutné řešit při dramaturgicko-režijní přípravě případné inscenace. Nicméně, všechny nabízené texty prokázaly jevištní realizací své kvality a náleží k rezervoáru dramatiky, na níž lze úspěšně budovat inscenační tvar. Pomůckou pro ty, kdo se rozhodnou některý z otištěných textů realizovat na jevišti, budou dramaturgické pendanty k jednotlivým hrám. Omlouváme se, že se vám ten, který patří k níže otištěnému textu, dostane do rukou až s druhým číslem AS 2001.

Jako první v řadě otiskujeme původní hru Michala Čunderleho s hudbou Mojžíra Přibyla *Už nikdy nebudu spát v rákosí*. Poprvé byla nastudována divadelním souborem Hugo při ZUŠ Vladimíra Ambrose v Prostějově v režii Hany Kotyzové v roce 1999. V téže roce byla oceněna na rakovnické Popelce cenou za dramatický text a soubor byl s inscenací doporučen na 1. místě k výběru do programu Jiráskova Hronova 2000 (návrh nebyl realizován). Autor textu je absolventem divadelní vědy na brněnské JAMU a absolventem katedry autorské tvorby a pedagogiky, vedené PhDr. Ivanem Vyskočilem na pražské DAMU. V posledních 3 letech se s ním setkávali amatérští divadelníci na Hanáckém divadelním máji v Němčicích nad Hanou, kde působil v týmu odborné poroty.

Kontakty na autory a původní inscenátory jsou k dispozici na IPOS-ARTAMA u dr. Milana Strotzera – tel. 02/61215684-7. (MS)

UŽ NIKDY NEBUDU SPÁT V RÁKOSÍ

pohádka, kterou pro Hanu K. sepsal Michal Čunderle

OSOBY:
MARIE
BOŽENA
HACKENSCHMIED
RYBĚNKA
STŘEPY
VČELY
HUSY
HUSÁK
BERUŠKA
ANDĚL
HRAŠI

I. Navečer před chalupou

(Na zápraží starého chátrajícího domku někde za vsí podřimuje Marie, žena k devadesátce. Po chvíli se z chalupy vybelhá Božena,

její mladší sestra, nese hrnek s kávou, ale většinu cestou vylije, jsouc rozechvěna stářím. Kávu pohotově doleje vodou na kytky.)

Božena: Mařenko, přinesla jsem ti tu kávu. Mařenko!
Marie: Drobet jsem si zdřímala.
Božena: Však ti nic neuteče. Udělala jsem slabší, jak máš ráda.
Marie: To jsi hodná. Něco se mi zdálo, ani nevím co.
Božena: Určitě něco přijde, od rána mě píchá v kolenách.
Marie: Řekla bych, že to bylo krásné.
Božena: Je večer něco v televizi?
Marie: Bože, já si nic nepamatuju...
Božena: Podívej se do novin, nepřečtu to ani s brýlema.
Marie: Kde mám svoje?
Božena: Beztak nic nedávají.
Marie: Je středa, nebo pátek?
Božena: Úterý.
Marie: V úterý беру z té červené pixličky, co jí mám stát na polici-
ce. Nebo ze zelené?
Božena: To máš jedno.
Marie: Jedno jedno, ty to máš jedno, ale já chci mít všechno v rych-
tyku. Z červené беру přece obden, ano, říkám to správně, z čer-
vené obden.
Božena: Dáš si trochu? Zbylo od oběda.
Marie: Ne, ta káva mně nějak nesedla. Když je dneska středa -
a středa je obden - tak беру z červené.
Božena: Už taky nebudu, schovám to na zítřek. Dneska je úterý.
Marie: Co jsme vlastně obědvali?
Božena: Hrášek přece.
Marie: Brr, ten já nerada, ten já určitě nerada. Králíkům jsi dala?
Božena: Dala. Měly bychom na noc zavřít okno.
Marie: Někdo k nám jde!
Božena: To nebude k nám.
Marie: Je to k nám.
Božena: To nebude k nám.
Marie: Je to k nám.
Božena: Prosím tě, nech toho.
Marie: Zahnul u švestky!
Božena: Takhle navečer, kdo by to mohl být, takhle navečer?
Marie: Pralinka.
Božena: Jdu schovat ten hrášek.
Marie: Já to udělám.
(přichází Hackenschmied)

II. Hackenschmiedovy pralinky

Božena: Dobrý večer, pane Hackenschmiede.
Hackenschmied: Řeknu vám, je to sem ze vsi čím dál větší dálka.
Dobrý večer, daří se, paní Vonášková? (předává nákup) Jako
vždycky, rovných sto dvacet. Nepošunujete tu chalupu?
Božena: Děkujem pěkně. Že jste to nevzal zítra pochůzkou?
Hackenschmied: Kdepak, budu toho mít až nad hlavu, máte konec
měsíce. Stavím se tu leda s důchodem.
Božena: Budeme vás s Mařenkou čekat.
Hackenschmied: Musím už běžet. Pozdravujte paní sestru a mějte
se hezky, dobrou noc. Přidal jsem vám něco malého na mls.
Božena: Na co si děláte škodu, prosím vás.
Hackenschmied: To nestojí za řeč.
Božena: Až tu nebudem, všechno se vám vrátí.
Hackenschmied: Tak zítra.
Božena: Na shledanou a děkujem.
(Hackenschmied odchází)
Božena: On nás chce těma pralinkama přivést do hrobu.
Marie: (z okna) Někomu to zase dáme. Pojď už spat.
(Božena taky zajde do domu; hlasy zevnitř)
Marie: Dala jsi králíkům?
Božena: Už ses mě jednou ptala.
Marie: Jo? A cos mi říkala?
Božena: Že dala.
Marie: Dala.
Božena: Dobrou noc.
Marie: Já mám opravdu sklerózu.
Božena: Dobrou noc.
Marie: Dobrou. Radši ještě zavřu to okno (zavírá okno). Jak nám
Hackenschmied přinese důchod, koupíme si griotku. Nějakou

dietní. Pro jedenkrát se nic nestane.
Božena: Čeho?
Marie: Nebo vajáček?
Božena: Už spi, řekneš mi to zítra.
Marie: Pro jedenkrát se přece nemůže nic stát. Dobrou noc.
Božena: No jo porád.
Marie: Dobrou.
Božena: Dobrou.

III. Noc

(Přižene se mocná a divoká bouřka. Hřmí a blýská se, je cítit, jak přívaly vody hltavě tečou. Zvuk rozbitého skla. V domku se rozsvítí, vzápětí však znovu nastane tma a teprve po chvíli se za oknem rozžehne svíčka.)

Marie: Kdepak, já nic nevidím.
Božena: Přines kýbl, tady to teče.
Marie: Neslyšelas něco?
Božena: Okno. Mařeno, rozbilo se okno.
Marie: Jako bych slyšela nějaký hlas.
Božena: Uklidíme to ráno, jdem spat.
Marie: Asi se mi něco zdálo, nebo co.
Božena: Až nám Hackenschmied přinese ten důchod, pošlem pro Kytlicu, aby nám ho spravil, to okno.
Marie: Já griotku vlastně nerada.
Božena: Dobrou.
Marie: Dobrou. Ani vaječňák, brr.

IV. Ráno s Ryběnkou

(Bouřka se vzdaluje a svítá. Ozývají se první ptáci. Před chalupou je po malé potopě, všecko zpřeházené a ušpiněné. Na trávě se plácá Ryběnka, od pasu nahoru žena, od pasu dolů ryba. Horko těžko se dostane k okapu, z něhož dokapává poslední dešťovka. Marie, s kýblem vody v rukou, otvírá rozbité okno.)

Božena: Maruno, ještě není ani pět, spi, prosím tě.
Marie: Pšššt. *(pro sebe)* Já už neusnu. Pšššt. *(vylévá opatrně vodu, rusalka rychle k ní, Marie ztuhne a poté vykřikne)*
Božena: Ty mně to děláš naschvál.
Marie: Huš, jedeš, potvoro!
(Marie rychle zavře okno, což je však vzhledem k absenci skla úplně jedno)
Marie: Božka, pojď sem rychle. Je tady nějaká ryba nebo co. *(za oknem se objeví i Božena)*
Božena: Co to je?
Marie: Taková divná ryba, žejo?
(vycházejí ven se smetákem v ruce)
Marie: Jedeš, potvoro!
Ryběnka: Au, to bolí.
(sestry křiknou)
Božena: Paní, co tady děláte?
Marie: Co to máte s nohama?
Ryběnka: Já nejsem žádná paní. Jmenuju se Ryběnka a jsem vodní víla.
Marie: Vy jste spíš pila. A hodně, vidte.
Ryběnka: Právěže jsem už delší dobu na suchu a špatně se mi dýchá. Nepolily byste mě vodou?
Božena: Paní, nebo slečno, je pět hodin ráno a na legraci není vhodná chvíle. Sundejte si tu maškaru a běžte pěkně po svých domů, nebo tam, kde jste se tak zřídila. Má úcta.
Ryběnka: To bych ráda, ale vidíte, že nemůžu, že na suchu jsem bezmocná.
Marie: Vy jste rusalka?
Ryběnka: Z Panského rybníka. Usnula jsem v rákosí, je tam takové pěkně teplé bahýnko, jemné jak labutí peří. Celá se stydím, černá noc, a já spím, jako když mě do vody hodí. Pak přišla ta bouřka a vzala mě voda.
Marie: Já tomu pořád nerozumím.
Božena: Něco už máme za sebou, ale žádnou vílu jsme ještě neviděly.
Marie: O vílách se jenom mluví, kvůli dětem, aby měly zajímavější dětství, žejo, ale víly přece nejsou.
Ryběnka: Copak jsem vzduch, krucinál? Nebo fata morgana? Trochu té vody by nebylo? *(sestry ji ovlaží)* Děkuju, to jsem potřebovala, tak, děkuju.

Marie: Jak se to tak přihodí, že je člověk rusalka?
Božena: To hlavně nesmí být člověk, že?
Ryběnka: Já to mám asi po mamince, ta je taky vodní víla, kdežto tatínek je spíš vodník.
Marie: A co jako děláte, vy vodní víly?
Ryběnka: Tak různě. Hrajeme si s rybami nebo se honíme s čolky, taky sbíráme do škeblí měsíční světlo, v zimě třeba dereme šupiny a povídáme si pohádky o lidech a tak různě prostě.

Rusalčina píseň

Budíme se teprv za šera
Když rosa padá
Černá je barva večera
Jak se tma vkrádá

Rozčeříme tancem hladinu
Já tančím ráda
Ve stínu bílých leknínů
Když noc je mladá

Refrain: Ráda se dívám na měsíc
Anebo plavu s hejnem ryb
Raky a zázraky miluju ještě víc
Nikdo se nemá nemá líp

Na vodě kruhy rozehrávám
Když viju věnce
Proudy je nesou dálavám
Pro mládence

Každá noc voní po hříchu
Alespoň tence
Ráno si zpívám potichu
Při jitřence

Ryběnka: Musím se vrátit do rybníka, jinak tady leknou.
Marie: Jak se tam ale dostanete, když se nemůžete hnout z místa?
Ryběnka: Nevím. Nemůžete mi nějak pomoci?
Božena: Panský rybník je odtud dobrých sedm kilometrů.
Marie: Jestli ne víc.
Božena: Jestli ne víc. To bychom s Mařenkou šlapaly aspoň dva dny, pokud bychom to vůbec ušly.
Marie: Nejsme už nejmladší. Co kdybyste u nás počkala, až bude znovu pršet?
Ryběnka: To nejde. Jestli se nevrátím dřív, než vyjde měsíc, rozplynu se jak vodní pára.
Božena: Tak zle snad nebude, do večera je ještě daleko.
Marie: Boženko, máme přece v kůlně to dámské kolo s přehazovačkou. Kdyby si ho tady Ryběnka půjčila, bude u rybníka natotata. Ono sice špatně brzdí, ale to se dá i takhle nohama o zem, aspoň já jsem to tak kdysi - vy vlastně nemáte nohy. To byste asi neubrzdila.
Božena: To by hlavně nemohla ani šlapat.
Marie: Já jsem zapoměla.
Božena: Do vesnice jít nemůžeme. Kdybychom řekly, že máme doma vílu, odvezli by nás do blázince.
Ryběnka: *(s pozvdechem zazpívá)*
Ráda se dívám na měsíc
Anebo plavu s hejnem ryb
Raky a zázraky miluju ještě víc
Nikdo se nemá nemá líp
Božena: Jak jste to říkala? Zázraky? Vy umíte čarovat?
Ryběnka: Babička mě něco naučila.
Božena: Nemohla byste se proměnit v racka, komára nebo tak něco, abyste k tomu rybníku doletěla?
Ryběnka: Když já se umím proměnit jenom v ryby a vodní havěť.
Božena: Kdybyste se proměnila v něco malého, tak já bych vás zkusila odvést na kole.
Marie: Boženko, co tě to napadá, vždyť jsi na kole nejela aspoň deset let. Chceš se zmrzačit?
Božena: To tu mám podle tebe sedět a dívat se, jak se ta holka nešťastná promění v páru?
Marie: Bude ti šestaosumdesát.
Božena: Pořád míň než tobě.

(kolo v kůlně je však na cimprcampr, tj. nepojízdné)

Ryběnka: Nedá se nic dělat. Neměla jsem lenořit v rákosí.

Marie: Nemohla byste udělat nějaké jinačí kouzlo, s námi, abychom vás tam mohly donést i bez toho kola?

Ryběnka: Já nevím, proměnit vás nemůžu, leda v ty ryby a tak jako.

Božena: Kruci, že nejsme aspoň trochu mladší.

Ryběnka: Mladší? Možná, já nevím, ale možná bych vás mohla zkusit omladit.

Marie: Jakože bychom byly mladší? To by šlo?

Ryběnka: Mohla bych to zkusit, ale nevím jestli se to povede. Zkusit bych to mohla.

Marie: Jé, to by bylo hezké.

Božena: To by opravdu šlo?

Ryběnka: Já myslím, že jo. Babička mi jednou ukazovala, jak se to dělá. Vždycky se takhle omladila a vyrazila někam mezi lososy, když se třeli. Nemyslete si, ti by mezi sebe žádnou starou škebli nepustili.

Božena: Tak to udělejte a je po starostech. My vás s Mařenkou odneseme k rybníku a ještě si přitom užijem.

Marie: Nebude to bolet?

Ryběnka: Zkusíme to. Počkejte a sebe proměním třeba v rákosovou snítku, abych se vám dobře nesla.

Marie: Já se trochu bojím.

Ryběnka: Nezapomeňte, dřív než vyjde měsíc, musím být v rybníku, jinak je se mnou ámen.

(*Ryběnka pronese zaklínací formuli a kouzlo se povede - ze staruch jsou děvčátka a z Ryběnky snítka*)

Marie: Je to vůbec možný?! Já jsem ti strašně mladá a krásná.

Božena: Mařko, já jsem ještě mladší! Mně je takových deset let!

Marie: Já můžu skákat, koukni, a točit se a křičet!

Božena: Kam jsi dala ty pralinky zatraceného Hackenschmieda. Cukrovka necukrovka, všecko teď sníme.

(*dívky se ostošest ládují rumovými pralinkami a zpívají*)

Bdím, nebo sním?
Sigmunde Freude!
Kdy nám to dojde?
Je to snad vidina?
Morgána fata?
Jo, já jsem bernardýn
A ty horská chata!

Od obzoru k obzoru duha jak Brno
Nebe je blíž
Na dotek ruky
Od obzoru k obzoru barev je plno
Nedělej jako když
Nevidíš

Včeličky, včelky
Život je velký
V krámě vám koupíme medovinu
Potom si, včelky
Chytněte lelky
S nima si užijte přima psinu

Máslové hrušky
Vy jste mé družky
Nikoho si už tak neoblíbím
Travičko, trávo
S tebou je zdravo
 Víc než je zdravo s tukem rybím

Komárku s blechou
Pod jednou střešou
Přebývám s vámi velmi ráda
Peřino, zhlavci
Jsme jenom savci
Hřejte mě celičkou, hlavně záda

Beruško, berko
Pučím ti pérko

Napiš mi na vrata: Jsem tvá zlatá
Bublino, bublo
Bříško ti zhublo
Nejsi už podivně došišata

Světový světe
Cítím, že kvete
Sahara, Arktida, oceány
Kosmický kosme
V ležaté osmě
Vezdejší život je rozjásaný
(*do nejlepšího přijde Hackenschmied*)

V. Hackenschmied má podezření

Hackenschmied: Co se to tady děje? Kde jsou Vonáškovy?

Marie: Tady...

Božena: ...nejsou. Jsou pryč.

Hackenschmied: Jak pryč? Kde pryč?

Božena: Odjely na návštěvu.

Hackenschmied: Včera nic neříkaly.

Božena: Odjely zničehonic a my jsme tady se ségrou na prázdninách. Do zítřka, než se vrátí. Vy jste pošťák?

Hackenschmied: Co jinýho bych asi byl?

Božena: Nejste pan Hackenschmied?

Hackenschmied: Proč?

Božena: Tetička Božena říkala, že jim dnes přinesete důchod a že ho máte dát zatím nám, říkala.

Hackenschmied: Vonáškovy říkaly, že jsou bez příbuzných, samy.

Božena: My jsme vzdálené příbuzné.

Marie: Hodně vzdálené.

Božena: Ten důchod že nám můžete dát.

Hackenschmied: To nejde děvčátka, to není jenom tak, to já můžu jenom osobně.

Božena: Počkejte, tetičky pro vás nechaly nějaký lístek. (*odběhne do chalupy*)

Hackenschmied: Kdepak bydlíte?

Marie: Tady přece. Teda jako teď bydlíme tady, než odjedeme zase domů.

Hackenschmied: To je kam, domů?

Marie: Do Hradce.

Hackenschmied: Do Jindřichova Hradce?

Marie: Ano, do Jindřichova Hradce.

(*Božena přiběhne se psaním*)

Hackenschmied: Tak vy jste z Hradce.

Božena: No, z Hradce Králové.

Hackenschmied: Jakto? Tady sestra říkala, že z Jindřichova Hradce.

Božena: To je pravda, já bydlím v Hradci Králové a Milča v Jindřichově Hradci. Oni se totiž naši rozvedli, že jo, Milčo.

Hackenschmied: Chudinky. (*čte si lístek*) Že mně to neřekly včera? Pro jednou se snad nic nestane. Děvčátka, tu obálku dejte v kuchyni pěkně do šuplíku a až se tetičky vrátí, řekněte jim, že je všecko v pořádku.

Marie: Ano, prosím, že je všecko v pořádku.

Hackenschmied: Správně. Papá.

Božena: Na shledanou.

Marie: Na shledanou.

(*Hackenschmied odchází*)

Marie: Božka, co to bylo za psaní?

Božena: Napsala jsem mu, ať ten důchod kouká vysolit, jinak že můžeme závěť vždycky změnit.

Marie: Já se úplně stydím, kolik jsme toho už nalhaly.

Božena: Zajdeme si do cukrárny a dáme si vanilkovou zmrzlinu. Třikrát.

Marie: Jů.

Božena: A jahody se šlehačkou.

Marie: Se šlehačkou?! Já bych strašně chtěla jít do kina. Na něco zamilovaného.

Božena: Rozfofrujem celej důchod!

(*pokračuje písnička, dokud nepřijde hromada střepů*)

Světový světe
Cítím, že kvete
Sahara, Arktida, oceány

Kosmický kosme
V ležaté osmě
Vezdejší život je rozjásaný

VI. Střepy štěstí

Střepy: Haló, haló!

Marie: Co to je?

Božena: Tady někdo volal?

Střep: To jsme my, střepy z vašeho rozbitého okna, a přinášíme vám štěstí.

Marie: Co to jako má být?

Střep 1: Tak třeba já například. Chcete mít Štěstí ve sportce a vyhrát? Spolehněte se na mě.

Marie: Cože?

Střep 2: Neberte ho vážně, on je moc obyčejnský. To já jsem Zpeklaštěstí. Stačí říct a jenom o fous vás mine vlak, taktak že vás nepřejede.

Střep 3: Ty seš leda pěkný grobián a žádné štěstí. Mně, prosím, říkají Štígro a můžu zařídít, aby vás ve škole nevyvolali, pokud neumíte.

Střep 4: Pane, s tím se jděte vycpat, vždyť jsou prázdniny. Teď se víc hodím já, Štístko z pouti.

Střep 5: Jo, Štístko, nic uslintané od papoucha, tak je to. Kdyby se slečny neurazily, nabídl bych jim své služby - Nahlupákaštěstisedá, to jsem, pěkně prosím, já.

Marie, Božena: No dovolte!

Střep 6: Vy na ty tvrdé palice sedáte snad hlavou, člověče. Ještě že jsem tady já, Vícštěstínežrozumu, a vypomůžu, že ano.

Střep 7: Můžu konečně taky něco? Slečno, než řeknete švec, budete šťastná jak blecha.

Božena: To je jak?

Střep 7: Dívejte se: Švec. (*přiskočí blecha, kousne Boženu a je štěstím bláznivá*)

Božena: Jau. Pěkně děkuju za takové štěstí.

Střep 8: Já vás chápu, to všechno je moc přízemní. Se mnou můžete mít takové štěstí, že uvidíte padat hvězdu.

Božena: My nepotřebujem vidět nikoho padat.

Marie: Jo. To ne. My musíme donést Ryběnku do Panského rybníka. Teda ona je teď proměněná ve snítku rákosí, jako v rákosovou haluz, aby se nám dobře nesla, protože když nebude do večera v rybníku, rozplyne se ve vodní páru, víte. Schválně ji, Boženko, ukaž.

Božena: Já ji nemám.

Marie: Jakto? Já ji taky nemám. Kdo ji teda má?

Střep: My ji taky nemáme. Opravdu.

Marie: Boženo, ty ji fakt nemáš?

Božena: Mařeno, ty ji fakt nemáš? (*současně*)

Božena: Nesmysl, musí tu někde ležet. Pomožte nám přece hledat.

Marie: My ji už nenajdeme.

Střep: Jestli ji nenajdete, nikdo vás večer nepromění a zůstanete mladé.

Marie: My jsme Ryběnce slíbily, že ji zachráníme.

Střep: Až ji zachráníte, budete staré babky.

Marie: My jsme jí to slíbily. Boženko, řekni něco.

Božena: Ryběnka musí být do večera v rybníku.

Střep: Když jinak nedáte. Musíte se zeptat nahoře, kde najít Ryběnku, tam vědí všechno. Hodně štěstí!

(*střepy odcházejí a Božena s Marií vzlétnou*)

Božena: Jéje! Co to je? Co to je?!

Marie: Pomóc!

Božena: Maruno, my letíme!

Marie: Co?

Božena: Letíme!

Marie: Já přece neumím létat.

Božena: My letíme!

Marie: To není možný. Já to neumím, já to opravdu neumím.

Božena: Ale umíš. Kdybys to neuměla, tak přece neletíme, ne? To je logický.

Marie: Ježišmarjá, my spadnem, vždyť nejsme žádný ptáci, určitě spadnem.

Božena: Maruno, nech toho a leť, prosím tě, už v tom stejně lítáme. (*přiletí roj včel*)

VII. Včely, co uletěly Hackenschmiedovi

Včely: SOS! SOS! SOS!

Božena: Nazdar, včely!

Marie: Pozor, ať nás nepopíchají, vypadají nějak podrážděně.

Božena: Kam máte tak naspěch?

Marie: Neviděly jste Ryběnku? My ji musíme donést do Panského rybníka, teda ona je teď proměněná ve snítku rákosí, jako v rákosovou haluz, aby se nám dobře nesla, protože když nebude do večera v rybníku, rozplyne se ve vodní páru, jenomže ona se nám ztratila, víte? Neviděly jste ji někde?

Včely: Pokloňte se, letí královna.

Božena: Ježkovy voči, to je prvně, co vidím královnu.

Včely: Uletěly jsme Hackenschmiedovi, protože je to trouba a protože nám chodí na med.

Božena: On je trochu bzumbzum.

Marie: Ryběnku jste cestou neviděly?

Včely: Sebraly jsme si svých pět švestek a letíme rovnou za nosem, nekoukaly jsme nalevo napravo, nikoho jsme neviděly. Už je tady!

Božena: Nebojte se, my vás neprozradíme.

Královna: Madames, jsme vašimi dlužníky. Musíte nám co nejdříve dovolit, abychom vám vše mohly vrátit.

Marie: Ale paní králová, o tom přece nebudeme mluvit.

Božena: Bude nám ctí, výsosti.

(*včely odlétají, přibíhá Hackenschmied*)

Hackenschmied: Uletěly mně včely! Uletěly mně včely! Lidičky! Neviděly jste je?

Božena: Zrovna letěly támhle tudy. (*ukazuje špatný směr*)

Hackenschmied: Děkuju, holčičko. Moment, co to je? Jakto že jste ve vzduchu? Co to má znamenat? Okamžitě dolů! Ony se zbláznily! Ať hned slezou! Lidičky, já jsem se zbláznil!

(*Hackenschmied zůstává kdesi dole, zatímco Vonáškovy stoupají výš a výš*)

Marie: Co budeme dělat? Hackenschmied určitě všechno vyžvaní.

Božena: Nikdo mu nic neuvěří a bude leda za hlupáka.

Marie: Já ti nevím. Neměly bysme se radši vrátit?

Božena: Až se zeptáme kdesi nahoře.

Marie: To bych ráda věděla, co tím všichni myslí. Božka, nejsou támhle Vlkaný? No to bych řekla, že to jsou Vlkaný.

Božena: Kdepak Vlkaný, Vlkaný jsou na druhou stranu, na sever, jak je Panský rybník. Tohle jsou Plkaný.

Marie: A jo, máš pravdu, tohle jsou Plkaný. Já jsem si to dycky pletla, dycinky. Maminka mně třeba říkala: Mařenko, tady máš pětník a zaběhni do Vlkan pro droždí, jako pro kvasnice, a já jsem dycky přiběhla do Plkan. Jenže tam žádný hokynář nikdy nebyl, že jo, a tak jsem zase musela do Vlkan. Já jsem si to furt pletla.

Božena: Tys měla sklerózu už od mala.

VIII. Husy pitomý a sluníčko

Božena: Podívej, co to tam je?

Marie: Kde? Já nic nevidím.

Božena: Podívej se tam pořádně.

Marie: Nic tam není. To ti něco přeletělo přes nos.

Božena: To jsou husy.

Marie: Pečený?

(*v ústrety letí hejno hus*)

Husy: Ssscssty! Táhnem na jih. Ssscssty!

Marie: Haló, husy! Haló! Neviděly jste Ryběnku?

Husy: Sscesty!

Marie: Teda ona je teď proměněná ve snítku rákosí...

(*karambol*)

Marie: Husy pitomý!

Božena: Táhněte třeba ke všem čertům!

Marie: Pozor, támhle je ještě jedna.

(*husy mizí v dáli na jih, kdežto z protilehlé strany přilétá husák*)

Husák: Sssím vás, neletěly tu kolegyně?

Marie: Co?

Husák: Esssli ssste neviděly kolegyně. Já sssem ssse byl vyčůrat a ty hussy pitomý mně zatím uletěly. Víte, já sssem v tomhle hejnu jedinej hussák a to bysste nevěřily, co všechno ssskussím.

Božena: Letěly tady. Říkaly že na jih.

Marie: Jestli neletěly do Vlkan.

Božena: Do Plkan. Vlkany jsou na sever, už si to zase pleteš.

Husák: My neletíme ani do Vlkan ani do Plkan.

Marie: Ne?

Husák: Máme namířeno do Afriky.

Marie: Neříkejte, do Afriky? Na dovolenou, že?

Husák: Přezimovat.

Božena: Není ještě brzo?

Husák: To víte, mimo sezónu to vyjde levněji. A taky sse líp cestsstuje. Za pár dní to tady máte sssamej pták. Než sse tu mačkat nebo sssrazit nedejbože třeba sss takovým čápem, to je pomalu lepší jít pěšky. Nebo, právě, letět dřív. No, budu mussit letět, abych ty husssy pitomý dohnal ještě před hranicemi, máme ssskupinové vízum. Těšilo mě, má úcta. *(odlétá)*

Marie: *(volá)* Štátnou cestu! Haló, pane, neviděl jste Ryběnku? My ji musíme donést do Panského rybníka, teda ona je teď proměněná ve snítku rákosí, jako v rákosovou haluz, aby se nám dobře nesla, protože když nebude do večera v rybníku, rozplyne se ve vodní páru, jenomže ona se nám ztratila, víte, neviděl jste ji někde?

Husák: *(vrací se)* Cože?

Marie: Jestli jste neviděl Ryběnku, rákosovou haluz.

Husák: Neviděl, ale tam nahoře vědí všechno. *(zmizí v dáli na jih)*

Božena: Nahoře, nahoře, všichni říkají nahoře, co s tím pořád mají.

Marie: Měly bysme se už radši vrátit. Kam chceš pořád letět, nahoře už nic není, vždyt se podívej - strop.

(kolem letí beruška)

Božena, Marie: Jé.

Marie: Beruško, beruško, kam to letíš? Do nebička, nebo do peklička?

Beruška: Když letím nahoru, tak asi do nebe, ne? *(odletí)*

Marie: A jo.

Božena: Nad námi je nebe!

IX. V nebi

Božena: Haló, je tu někdo?! Haló! To je zvláštní, nebe jako vymetené.

Marie: Třeba je dovolená, to víš, prázdniny.

Božena: Jaká dovolená, prosím tě, v nebi musí být imrvére, nebe není žádná fabrika.

Marie: Kdo by tu měl podle tebe jako být?

Božena: Co já vím, třeba svatej Petr nebo duše. Haló! Halelalí!

(z dálky se ozve v odpověď jiný hlas, taky halekavý, hravě si s Boženkou vyměňuje halekačské repliky, než se dotyčný přiblíží. Je to starý tlustý Anděl, pohorší jej každé boží slovo užitá nardarmo)

Božena: Tamhle je, bača.

Marie: Ta je tlustá.

Božena: Jak bača, no. Kde máte stádo, bačo?

Anděl: Nechal jsem je o samotě, snad se mi nerozuteče. Mám tam pár božích beránek, ale ti jsou mírní jak beránci, a jednu krávu nebeskou, která je zase hloupoučká na to, aby utíkala. Boženko, já ale nejsem žádná bača.

Božena: Ne? Jaktože máte teda stádo?

Marie: Jak víte, že se Boženka jmenuje Boženka?

Anděl: Vždyt já jsem váš Anděl Strážný, Mařenko, a tím pastevečtvím si jenom vypomáhám.

Marie: Ježišmarjá.

Božena: To existuje?

Anděl: Taktak. Tak vy už to máte taky za sebou. Alespoň budu mít konečně volno.

Božena: Kde je ten druhý?

Anděl: Jaký druhý?

Božena: My jsme dvě, tak každá by snad měla mít jednoho svého Andělíčka Můjstrážníčka.

Anděl: Málo nás, Boženko, málo nás. Vždyt já už jsem v penzi, ale jelikož ty nejmladší andělíčky pořád někdo polyká, musím přesluhovat.

Božena: Moc dobře jste nás zrovna neopatroval. Třikrát jsem měla nohu v gypsu.

Marie: Já jsem si nemohla najít ženicha.

Božena: A mám pěkně mizernej důchod.

Anděl: Nedurdi se, Boženko, máš takové krásné boží jméno. To

víš, oči a uši už mi neslouží jako dřív a mít na starosti taková dvě kvítka z čertovy zahrádky nebyla právě maličkost. Nakonec dneska je to stejně všechno za námi.

Marie: Vy nás už nebudete hlídat?

Božena: Oni vás vyměnili?

Marie: Za někoho mladšího?

Anděl: Tady již máte svatý pokoj.

Božena: Jenomže my tu nechceme zůstat.

Marie: Ani nemůžeme. Musíme najít Ryběnku a donést ji do Panského rybníka, teda ona je teď proměněná ve snítku rákosí, jako v rákosovou haluz, aby se nám dobře nesla, protože když nebude do večera v rybníku, rozplyne se ve vodní páru, víte? Neviděl jste ji někde?

Anděl: Nebesa, teď jsem z toho trochu hotov. Jaká haluz a jaká Ryběnka? Copak vy nejste mrtvy?

Marie: Kristepane, co vás nemá.

Božena: Zrovna dneska jsme živý jako nikdy předtím.

Anděl: Tak co tady, ksakru, děláte? Teď se kvůli vám, vy nádoby hříchu, ještě rouhám. Sem nemá žádná živá duše přístup. Ať už vás tu nevidím, koukejte padat, nebo bude setsakra mazec! A zase se rouhám, krucifix! Padejte, padejte!

(Anděl vystrnadí Marii s Boženou a ty padají)

X. Pád

Marie: Pomóc!

Božena: To jste náš Anděl Strážný?! K čertu s takovejma andělama!

Marie: Pomóc!

(přiletí včely a Boženu s Marií zachraňují)

Božena: Děkujeme. Nikdy vám to nezapomenem.

Marie: Nikdy.

Včely: Měly jste to u nás schované, za Hackenschmieda. Královna vám posílá trochu medu.

Marie: Mňam.

Včely: Až vám prý bude nejhůř, namažte ho nepříteli kolem huby, to je silná zbraň.

Božena: My bysme spíš potřebovaly poradit, kde je naše Ryběnka.

Včely:

- Můj trubec říkal, že nějakou rákosovou větvičku viděl někde v hrachu u Vlkan.

- My vás tam můžem hodit.

- Máme u Vlkan velké rojení.

Božena: Za všechno moc děkujeme a pozdravujte její veličenstvo!

Marie: A vaše taky!

(včely odlétají, Marie a Božena dopadají doprostřed hrachového pole)

XI. V hrachu

Hraši:

- Kdepak, pánové, kdepak, říkám vám rovnou, nejlepší je, aby vás znovu zasadili.

- Dejte s tím pokoj, prosím vás, když si vybavím tu studenou hlínu, ani za nic. Jenom si vzpomeňte na ty deště v březnu, nebo kdy to bylo, to máte na revma zaděláno jedna dvě.

- Jistě, jistě, kolega má pravdu, jedna dvě. To radši aby vás dali do pyrě.

- Moje řeč, kamaráde. Co to je?

- Držte mě, já padám, on neví, co je to pyrě. *(upadne)* Proč jste mě nedrželi? Teď tady můžu akorát hnit, do pytle.

- To je, když vás rozdrťí na kaši.

- Jo? A jaké to je?

- Jste takový bez tvaru a upatlaný, ale někomu to vyhovuje.

- Já vám nevím. Co moje postava?

- Já bych chtěl být pořád dobře naložený, nejlíp sterilovaně. A aby tam se mnou byly nějaké mladé fazholky.

- Pozor, pane, to má taky svoje rizika. Vemte si mýho bráchance, ten vám uměl klíčit jako nikdo druhý. Taky ho měli ve vatě. Ale smůla. Hraši kolem mu záviděli a dělali mu jenom samý nashvály, potvory. No a představte si, tendle ten bráchanec, jo, se s nima dostal do jedné sklenice. Půl roku tam byli namačkaní, než je snědli. A eště k tomu tam s ním byly samý starý papriky. To je u mě smůla, pane.

- Já bych se chtěl dostat pod princeznu, do postele. Ona by na mně

ležela, já bych ji tlačil do zad a tak a podle mě by se poznalo, že je doopravděnská.

Božena: Dobrý den. Nezlobte se, že vás rušíme, chtěly jsme se jenom na něco zeptat.

Marie: Neviděli jste Ryběnku? My ji musíme donést do Panského rybníka, teda ona je teď proměněná ve snítka rákosí, jako v rákosovou haluz, aby se nám lépe nesla, protože když nebude do večera v rybníku, rozplyne se ve vodní páru, jenomže ona se nám ztratila, víte. Neviděli jste ji někde?

Hraši: Vy jste housenky?

Marie: Já jsem Vonášková.

Hraši: Housenka?

Marie: Marie. Vonášková Marie.

Božena: Neviděli jste Ryběnku?

Hraši: To je housenka?

Božena: Rákosová snítka.

Hraši: Nic takového jsme nikdy neviděli.

Hraši: Tady jsme jenom my.

Božena: Viděly ji tady včely.

Hraši: Copak by v hrachovém poli dělalo rákosí, prosím vás. *(je slyšet duté rány)*

Marie: Kristovy rány, co to je?

Hraši: Večer klepe na dveře.

Božena: Takhle?

Hraši: A hraši upadají do spánku.

Marie: No prosím, večer za dveřmi a Ryběnka se za chvíli rozplyne. *(hraši dál upadají do spánku)*

Božena: To jsme v pěkný kaši.

Hraši: V pyrě, vidíte, bez tvaru a upatlaný. Tak dobrou noc.

Marie: *(křičí)* Hledá se Ryběnka, voláme do dálky, snítečka rákosí velká jak dvě pídalky!

Hraši:

- Ježišmarjá ticho, tady se vůbec nedá spát.
- Jsem se lekl, až jsem zezelenal.
- To je rušení nočního klidu. Zítra je taky den.

Božena: Jak pro koho.

Marie: Já jsem dycky věděla, proč nemám ráda hrášek, br.

XI. Finále

Božena: Všechno je v háji, vychází měsíc.

Marie: Nemáš kapesník, budu asi brečet.

Božena: Mařeno, nebul, nebo budu taky.

Marie: Když mně je Ryběnky strašně líto.

Božena: Teď už nic nespravíme.

Marie: Já vím, ale stejně.

Božena: Nesmíš to tak brát, ty střepy měly pravdu, máme před sebou celý život.

Marie: Na úkor Ryběnky - to mě vůbec netěší.

Božena: Zítra si zajdem na vanilkovou zmrzlinu a do kina, to jsi přece chtěla. Máme v kapse naše důchody. Nebul.

Marie: Klidně si je vem *(předává jí obálku)*, já nemůžu myslet na nic jiného než na Ryběnku. Táhle je ten její rybník, ach jo.

Božena: Mařeno, ty seš ale pitomá! Vždyť ta haluza je v té obálce. Tys tu sklerózu doopravdy měla odjakživa.

Marie: Myslíš, že to stihneme? Ještě pořád není měsíc vidět úplně.

Božena: Zkusíme to.

Marie: Boženko a nevádí ti, že zas budeme staré?

Božena: Na to teď není čas, honem s tou haluzou do vody. *(zčistajasna se objeví Hackenschmied)*

Hackenschmied: Halt! Přece jsem vás našel, děvčátka. Z kterého Hradce jste, vy lítající sůvy? Já jsem si to ověřil. Vonáškovy nemají žádné příbuzné, nikoho. Tak jak to všechno je, co?

Marie: My vám to hned vysvětlíme, jenom nás nejdřív pusťte k vodě.

Hackenschmied: Tak pustit k vodě, jo? Nikam!

Božena: Hackenschmiede, nedělej cavyky, nebo ten barák nikdy nedostaneš.

Hackenschmied: Nebuď drzá, spratku! Půjďte pěkně se mnou.

Marie: Božka, med!

(Marie s Boženou mažou Hackenschmiedovi med kolem huby, načech se Hackenschmied usmívá jak měsíček a je od něho pokoj, skutečný Měsíc právě stanul v plné své kulatosti a kráse na obloze,

v tentýž moment však haluz vržena do vody.)

Ryběnka: To byly nervy.

Marie: Sláva! Povedlo se!

Božena: Zaplat pámbu.

Ryběnka: Vy jste mně daly co proto. Děkuju vám.

Marie: To nestojí za řeč, není zač.

Božena: Příště zas.

Ryběnka: Žádné příště! Přisahám, už nikdy nebudu spát v rákosí.

Božena: Sliby chyby.

Marie: Od velryby. Ryběnko, musíš nás odčarovat?

Ryběnka: Musím.

Marie: Ty seš.

Božena: My zas budeme staré babizny? S cukrovkou, poloslepé a s berlema?

Ryběnka: Budete moudré babičky veselé myslí a dobrého zdraví.

Božena: Povídali, že mu hráli.

Ryběnka: Podívejte, holky, to zdraví, to vám zařídím za odměnu. K tomu ostatnímu vám bude stačit, když vám zůstanou takový oči, jaký jste měly ráno, když jsem vás omladila. Takový nevykoukaný oči, co se chtěly dívat a co hodně viděly.

Marie: *(naštvaně a nevěřícně)* To bych teda chtěla vidět. *(Ryběnka provede kouzlo a holky se promění ve stařenky, jevíce spíše zklamání)*

Ryběnka: *(zpívá)*
Od obzoru k obzoru duha jak Brno
Nebe je blíž
Na dotek ruky
Od obzoru k obzoru barev je plno
Nedělej jako když
Nevidíš

Marie, Božena: *(opakují, zpočátku poněkud neochotně)*
Od obzoru k obzoru duha jak Brno
Nebe je blíž
Na dotek ruky
Od obzoru k obzoru barev je plno
Nedělej jako když
Nevidíš

Všichni:
Včeličky, včelky
Život je velký
V krámě vám koupíme medovinu
Potom si, včelky
Chytněte lelky
S nima si užijte prima psinu

Máslové hrušky
Vy jste mé družky
Nikoho si už tak neoblíbím
Travičko, trávo
S tebou je zdravo
Víc než je zdravo s tukem rybím

Komárku s blechou
Pod jednou střechou
Přepývám s vámi velmi ráda
Peřino, zhlavci
Jsme jenom savci
Hřejte mě celičkou, hlavně záda
Beruško, berko
Pučím ti pérko
Napiš mi na vrata: Jsem tvá zlatá
Bublino, bublo
Bříško ti zhublo
Nejsi už podivně došišata

Světový světe
Cítím, že kvete
Sahara, Arktida, oceány
Kosmický kosme
V ležaté osmě
Vezdejší život je rozjásaný

KONEC

THOMAS BERNHARD

Ještě jednou se vracíme k rakouskému dramatikovi Thomasu Bernhardovi a jeho divadelním hrám. Navazujeme tak na dramaturgické pozorníky z Amatérské scény č. 3, 4 a 6 z roku 1999. V AS č. 3/99 byla otištěna obsáhlá stať o Thomasově díle.

Forma Bernhardových her je specifická. Obsáhlé texty jsou prakticky bez interpunkce, pouze velká písmena určují začátky vět. Autor však vedle toho popisuje zásadně důležité akce. Ve všech následně popsaných hrách vystupuje více postav, ale veškerá tíha textu stojí na jednom, dvou, maximálně třech stěžejních rolích. To nijak nesnižuje hodnotu rolí, které mají méně textu, natož herecké příležitosti. Naopak, jsou to jedinečné možnosti - otevřený prostor pro uplatnění divadelní tvořivosti. Hlavní postavy (prakticky pouze starší lidé) vedou často dlouhé monology složené z vět a větiček zdánlivě bez zřetelné souvislosti. Bernhardovy hry tak nabízejí obrovské možnosti jak hercům, tak režisérům, ale svou „komplikovanou jednoduchostí“ skrývají i nemalá úskalí. Následující texty jsou opravdu stručným výtahem „dějových fakt“ a nesnaží se (snaží se nesnažit se) o vlastní výklad.

SPOLEČNOST NA LOVU

Překlad: Josef Balvín z německého originálu Die Jagdgesellschaft.

Osoby: 6 mužů (Generál – 60 let, První ministr, Druhý ministr – oba asi mezi 40-50 lety,

Princ – asi 30 let, Asamer – drvoštěp – asi 50 let, Spisovatel – asi 55 let)

+ 3 ženy (Generálka – asi 55 let, Princezna – asi 30 let, Anna – kuchařka asi 35 let). Autor ale přesně určuje pouze věk Generála a je pouze na inscenátorech, jak přizpůsobí věk ostatních postav.

Místo děje: Generálovův lovecký dům – tj. místnost s velkými kachlovými kamny, křesly, židlemi, trofejemi, gramofonem. Na stole hrací karty. V druhém obraze je skrze dům zřetelně vidět les. Muži mají na sobě, s výjimkou Generála v generálské uniformě a svýjmou Spisovatele a Asamera, myslivecké stejnokroje.

Tomas Bernhard ke své hře říká: „Hra je napsána ve třech větách, poslední věta je „pomalá věta“.

1. Věta – Před honem: Je krutá zima. Spisovatel je v loveckém domě o samotě s Generálkou, vypráví jí o svých pocitech a činnostech ve chvíli, kdy se zavřel nahoře v pokoji a nemohl přijít na jediný aforismus. Generálka zjevně už tyto jeho stavy zná, protože je dále popisuje spolu se Spisovatelem. Ví, že Spisovatel sní v těch chvílích donekonečna hraje karty (Jednadvacet) a Generálka neustále prohrává. Hrají do úplného vyčerpání, Spisovatele hra okouzluje a uklidňuje a Generálka musí hrát jen když chce Spisovatel. Utrácí tak čas, než přijede její muž – Generál. Ten má přijet spolu s ministry a zasednout s nimi k jednomu stolu. Spisovatel jako by to Generálovi zalíval. Generálka manžela hájí, mezitím diriguje Asamera, jak má přikládat do kamen. Z dalšího hovoru poskládaného z jednotlivých zdánlivě nenavazujících vět vyplývá, že Generál trpí vážnou oční chorobou a téměř nevidí, a že jeho les, který je vidět z okna, je celý napaden kůrovcem. Je to jev odporující přírodním zákonům, když kůrovec napadne les ze všech stran. Před Generálem se tají, že se bude muset vykácet úplně celý les. Ministři přicházejí proto, aby Generála svrhli. Generálka také vypráví o tom, jak manžel plně ve všem spoléhá na Prince (nechává ho dohlížet na lesní dělníky) a miluje princeznu, která skoro nevidí. Generálka předestírá vizi, jak bude kácení lesa probíhat, muž u toho nebude, nesmí nic vědět, bude doma ve městě pracovat na svém spise – životním díle. Generálka se Spisovatelem přitom vzpomínají, že Generál potřeboval les ke své práci, napadaly ho tam nejlepší myšlenky. Generálka má z manžela strach a ministry nenávidí, protože ho využívali a teď ho chtějí od-

stranit. A pak, když už oba přežili válku a nemusejí se bát a schovávat, přijde kůrovec. Generál má podstoupit zákrok na klinice, ale manželka ho přesvědčila, aby šel před tím ještě jednou na hon. Generálka navzdory Spisovateli trvá na tom, že pravý stav manželovy nevléčitelné nemoci a stav postižení lesa je nutné před Generálem, který mluví jen o lese, utajit. Donutila všechny mlčet. Všichni vědí, že Generála čeká nebezpečný zákrok, a že pak stejně brzy zemře. Proto také Generálka chce, aby ministři nenutili Generála odstoupit. Ještě se dozvídáme, že Generálova smrtelná nemoc propukla kvůli zranění motorovou pilou, a v tom přicházejí Generál bez levé paže, Ministři, Princ a Princezna. Kuchařka a Asamer jim pomáhají s kabáty. Generál prohodí se Spisovatelem, který zůstává v pozadí, několik dvousečných vět, kterými se dotýká úspěchu Spisovatelovy divadelní hry.

I poté, co všichni usednou, Generál nepřestává rýpat do Spisovatele a spisovatelů a dramatiků obecně. Od spisovatele podle něj pochází pojem Státní intrika. Co vidí, přenesse na jeviště. Z nás všech může udělat operetu. A pak už všichni odcházejí k večeři.

2. Věta - Během honu: Generálka se Spisovatelem hraje karty a popíjejí alkohol. Generálka teď vyhrává. Ve veselí začnou vzpomínat na Generála a jeho history, na tu nejslavnější o tom, jak přišel o ruku v bitvě u Stalingradu. Až dojdou k tomu, že svět ovládají zmrazení lidé. Generál lpí na uniformě z války, chce v ní být pohřben. Mezi rychlým hraním karet Generálka stále dokola rekapituluje Spisovateli, jak to chodí (jako by to nevěděl) – všechno se v domě nachystá pro spisovatelův příjezd, a on pak vůbec nepříjede. Když pak dorazí, neomluví se, jako by se nic nestalo. Pak hrají jednadvacet a on zas z ničehonic odjede. Podle Spisovatele je všechno kolem nás, i my sami, odumřelé. Život je pro nás noční můra. Z venku se ozývají výstřely honců. Spisovatel si klade otázku, proč sem vlastně jezdí, co je to pan generál, pan prezident? Je podle spisovatele hlupák, který se bude muset podrobit ministrům. Generálka nazývá muže idealistou.

3. Věta - Po honu: Celá společnost u stolu popíjí a kouří. K páté večer. Ministři chválí Generálovův úlovek. Generál vypráví svou history o bitvě u Stalingradu. Mezitím glosuje směrem ke Spisovateli. Generálka všem opakuje, co už víme, ale čemu Generálka potřebuje dát svůj význam: že jde muž na kliniku, že chtěl jít ještě před tím na hon. Upravuje skutečnost podle svého. Generál vychvaluje hony, ví, jak jeho žena hony opovrhne, je raději ve společnosti Spisovatele. Generálka pronáší optimistické proslovy o budoucnosti svého manžela – po návratu z nemocnice. Důrazně dává ministrům najevo, jak muž sleduje vývoj a hodně čte. Pro zaneprázdnění se o les stará Princ. Generál vypráví ministrům, jak je pro něj les důležitý z hlediska regenerace, jak je pro něj důležitý princ. Hovoří o tom, že se doba vyostřuje, společnost je zpustlá, že na svůj velký majetek musí dávat pozor. Generálka přizvukuje – pro muže jsou nezbytné armáda a les, neklid ve městě a klid na venkově. Když Generál chválí Prince, Princ Generála uklidňuje, že v době své nepřítomnosti se nemusí o nic bát. Generál dál mluví o kladných stránkách honu – člověk si srovná myšlenky. Tím jak Generál dál mluví k ostatním (včetně Asamera) jako by chtěl, aby to všechno Princ převzal. Ten si také vše zapisuje. Jak se musí jednat s prostými lidmi, na co se jich ptát atd. Mluví o předcích, o tom, co se nemá říkat Spisovatelům. Divadlo je Generálovi odporné, Spisovatel tedy provozuje odporné umění a Generálka ho obdivuje. Jakoby Generál rekapituloval vše, co se děje kolem něj. Jakoby tím získával čas. Ví, že ministři chtějí, aby odstoupil, podouvají mu, že bude v den rezignace vyznamenán nejvyšším řádem. Přirovnává veškeré dění kolem k divadlu. Všichni vystupují v komedii Spisovatele, který si všechno zaznamenává, i když si nic nepíše. Když Generál zmlkne, pustí se do proslovu Spisovatel – vše kolem nás odumírá, všechno děláme bez zájmu a chybí nám síla se zabít. Dennodenně se probouzíme do své smrtelné nemoci, všechno jde pořád dokola. Existujeme jen tím, že si existenci představujeme.

Mluvíme o něčem neskutečném, protože svou existenci jsme proměnili v mechanismus zábavy, v katastrofu umělé přírody. Spisovatel směřuje svou řeč ke Generálce, aby věděla, že Spisovatel chce navázat s Generálem rozhovor, třeba o balistice, ta Spisovatele zajímá. Ale Generál vždy uhne k filozofii nebo se zeptá na novou komedii a tím se dostane rozhovor do potíží. Dál mluví ke Generálce, ale ve skutečnosti hlavně ke Generálovi. Popíše skutečnost (smrtelná nemoc, zranění, kůrvec...) tak, jako by psal komedii. Přečte ze svého oblíbeného Lermontova pasáž o přemýšlení nad predestinací. Radí všem, že je nutné všechno v sobě vždy smazat, mluvit nesrozumitelnou řečí a tím se stavět objasňování na odpor. Myslí tím Generála, který těsně předtím odešel vedle? Upozorňuje přítomné na Generálovo dílo a zejména na to, kolik pozornosti věnuje popisu mrtvých. Je to nejneobyčejnější a nejpřesvědčivější pohled na smrt. Generál se mezi tím zastřelí ve vedlejším pokoji. Do ticha začnou sekyry a pily mýtit les stále intenzivněji a hlasitěji. Stručně to komentuje Generálka a Spisovatel.

SÍLA ZVYKU

Překlad: Josef Balvín z německého originálu Die Macht der Gewohnheit.

Osoby: 4 muži (Caribaldi – ředitel cirkusu – asi 60 let, Žonglér – asi 50 let, Krotitel – asi 40 let, Šprýmař – asi 55 let) a 1 žena (Vnučka, které asi ještě není 20 let)

Místo děje: Caribaldiho maringotka – klavír, stojany na noty, skříň, stůl s rádiem, křeslo, zrcadlo, obrazy.

1. Scéna: Žonglér vchází a vidí ředitele Caribaldiho, který hledá pod skříní kalafunu. Žonglér zvedá ze země noty kvintetu a oznamuje řediteli, že dostal výhodnou nabídku místa z Francie, kterou ovšem nepřijal. Opakuje to řediteli ještě několikrát velmi důrazně. Dává najevo svou „nepostradatelnost“ a oddanost i jinými způsoby – dává například najevo svůj nesouhlas s ledabylostí členů kvinteta, kteří nechali své nástroje napospas prachu aj. Dozvídáme se, že zítra bude společnost vystupovat v Augšpurku, a tato informace se během hry ještě mnohokrát zopakuje, jako by se tam mělo něco vyřešit. Žonglér je dlouholetým souputníkem Caribaldiho a ví, kolik let už zkouší Kvintet Pstruh. Je to pro něj jakási terapie a cvik koncentrace. Dnes ale zkouška asi nebude, protože členové souboru nemohou – Vnučka stůně, Šprýmař má něco s krkem a Krotitel zase propadl melancholii. Žonglér poněkolkáté opakuje nabídku z Francie se všemi jejími výhodami, a nakonec oznamuje, že tam odejde. Ale je součástí kvinteta, v němž Caribaldi nutí všechny hrát. A všichni, kdo v něm hrají, ho nenávidí. Caribaldi ovládá svou Vnučku, synovce – Krotitele a ostatní. Jsou na něm závislí, takže se neodvážejí nepřijít. Tohle všechno Žonglér ví. Přitom sám ředitel je nemocný. Za jeho velikášským jednáním jsou bolesti zad a dřevěná noha. Žonglér konstatuje, že nemocní a postižení ovládají svět. Ukáže se, že Caribaldi ho vůbec neposlouchá, soustředí se na cello, touží po dokonalosti uprostřed samé ničemnosti. Všichni ho stáli jen peníze a nervy. Vzpomíná, jak udělal z Krotitele klavíristu, protože předchozího roztrhal leopard, potřeboval náhradu v kvintetu. Synovec Krotitel měl přitom mnohokrát snahu klavír rozštípat. I Vnučka hraje na violu s odporem, stejně jako Šprýmař na kontrabas a Žonglér na housle, a sám Caribaldi cello nemiluje. Ale „hrát se musí“. Hudební umění je ve skutečnosti nemoc, chorobný stav, který Caribaldiho stále znova přepadá. Vnučka mu přinese ve škopku koupel na nohu. Mezitím ho informuje, jak daleko je představení, jak které číslo proběhlo. Caribaldi nutí Vnučku cvičit a přidělí jí další úkoly. Caribaldi rozumí Žonglérovi touze po penězích a úspěchu. Proto rozumí i tomu, proč si

vymýšlí stále nové a nové lukrativní nabídky odjinud. Ale nijak to s ním nehne.

2. Scéna: Krotitel se silně ovázanou levou paží sedí u otevřeného klavíru, pije pivo a jí chleba, salám a ředkev. Šprýmař má potřebu vysvětlovat, že když Krotitele pokousala šelma, byl v tom nevině. Krotitel to chápe, vysvětluje Šprýmaři podstatu tajemství svého umění. Jde o hypnózu zvířat. Klasická hudba však Krotitele odrovnává. Ředitel Caribaldi má na svědomí svou dceru a teď nutí cvičit i Vnučku. Krotitel zjevně Caribaldiho nenávidí pro všechna ponižování a despotismus. Lidé pro něj nejsou nic než zvířata. Šprýmař Krotiteli ochotně přizvukuje a podává stále nové láhve piva. Caribaldi vejde s tím, že hledal Šprýmaře po celém městě. Vyžene ho do manéže a Krotitelovi vynadá do ochlastů a vyhodí ho pryč. Spustí proud nadávek prošpikovaných slovním spojením „zítra v Augšpurku“. Příchozí Vnučka mu podá cello, jakoby věděla, co zabere. Caribaldi při hře na cello důrazně jakoby v transu opakuje Vnučce nutnost cvičení. Vzpomíná na smrtelné zranění své dcery. Proto Vnučce zakazuje přístup ke zvířatům. Nechá si od Vnučky podat jeden ze svých několika nástrojů a jako tajemství jí sdělí, že jednou si zahrají před celou veřejností. Možná na podzim v Norimberku. Caribaldi má v hlavě podobu onoho skvělého čísla. Lidé přijdou na cirkusové představení a uslyší Kvintet Pstruh. Ale do té doby se musí cvičit, cvičit a cvičit. Proto musí být zkouška, i kdyby na ni měl všechny dokopat. Vnučce a příchozímu Žonglérovi vysvětluje, jak ho pokaždé deprimuje poslední představení. Nic nevidí, ale všechno cítí. Absurdně diriguje Žongléra, jak má pověsit obraz. Vnučku, jak se správně klanět. To už se tady sešli všichni.

3. Scéna: Všichni, kromě Krotitele, sedí na židlích, ladí své nástroje a smyčce natírají kalafunou. Caribaldi objasňuje, že každodenní zkoušení není vrtoch a že Krotitel zase sabotuje. Žonglér vyřizuje, že Krotiteli hnisá rána. Ředitel oznamuje všem, jaké dělají chyby a proč. Absolutně nediskutuje. Už jsou sladění, ale Krotitel je zase nechal na holičkách. Žonglér zase kašle, Šprýmař sjíždí čepka z hlavy, Vnučka se tomu směje. To všechno je strašné, a podle Caribaldiho málem zločinné. A když se už neděje nic z toho, přepadnou Caribaldiho samotného strašlivé revmatické bolesti. A takhle je to pokaždé... Celý život Caribaldiho je jedno jediné trápení a ještě si z něj dělají neustále bláznů, podvádějí a vysmívají se mu. To všechno rekapituluje Caribaldi během čekání na synovce. Zkoumá Šprýmařovu čapku. Radí, jak zařídit, aby z hlavy nepadala. Vylévá si vztek.

O Čapce: Žonglér navrhuje kompromis – v manéži čapka musí padat, je na tom postaven celý komický výstup, ale před Caribaldim musí být přivázaná na provázku, aby nepadala. Po hodné chvíli, kdy se tohle řeší a ředitel uděluje další a další rozkazy, vstupuje Krotitel. Caribaldi už ví, že přijde opilý a páchnoucí. Zranění jistě jen předstírá. Nenávidí Kvintet Pstruh. Všichni nervózně drnkají na své nástroje. Krotitel mlátí ovázanou rukou do klavíru, Caribaldi ho pateticky dává za příklad hubitele umění. Vyhazuje ho. Šprýmař se Žonglěrem zvedají opilého Krotitele a odvádějí ho ven. Zase je všechno marné, jak konstatuje Caribaldi. Vyděšená vnučka se vrhne ven za ostatními. Caribaldi začne nervózně a stále rychleji odklízet stojany na noty, nástroje, židle, jako by chtěl všechno vyklidit. Zapne rádio a z něj se ozve pět taktů Kvintetu Pstruh.

(Pokračování na straně 32.)